

Entrevista a David Valls

MERCÈ ESPUNY I PUJOL

Qui és David Valls?

Caram! Quina pregunta! Bé, des del punt de vista lingüístic he de dir que he tingut consciència lingüística des que era molt petit. Però no m'hi he posat seriosament fins ara de gran. A trentaus anys vaig dir: «Això de les llengües ho has d'institucionalitzar», i vaig fer la carrera de lingüística a la Universitat de Barcelona, i un màster a la Universitat de Leiden (Països Baixos). Era la manera, per a mi, de fer oficial tota una vida que sempre ha girat entorn de l'interès —diria que obsessió— per les llengües, començant per la catalana.

Dius que des de ben petit ja tenies consciència lingüística?

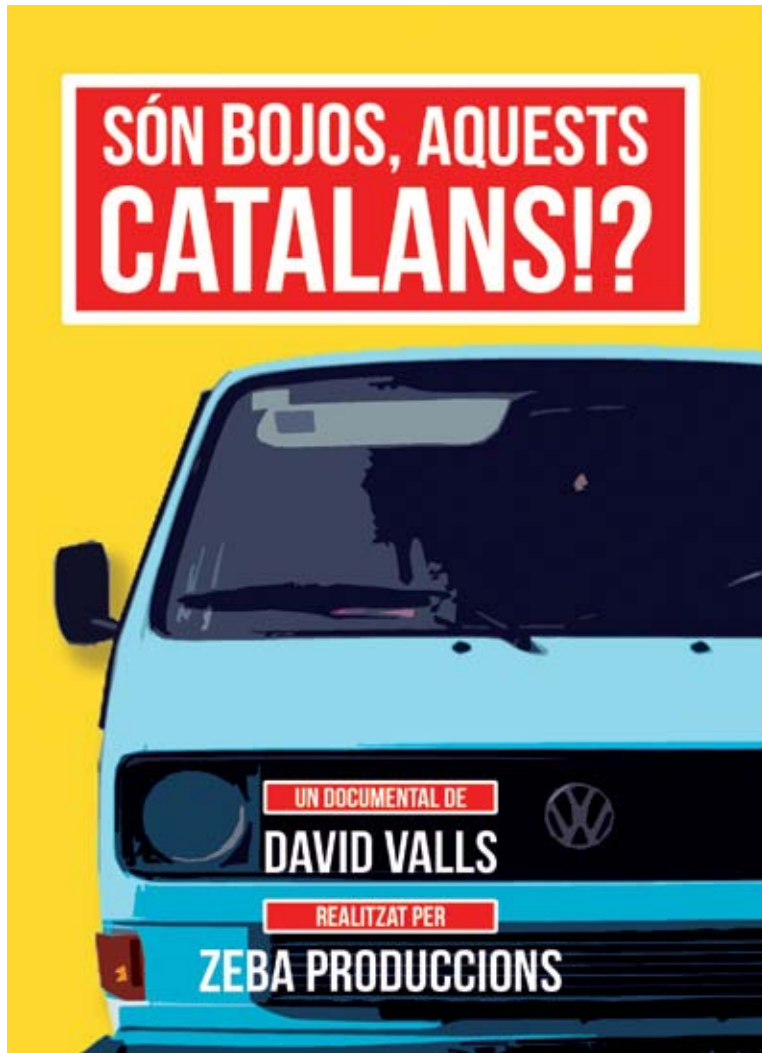
Mira, et faré cinc cèntims de la meua vida lingüística. Sóc de Barcelona, del barri de Gràcia. Vinc de família catalanoparlant per totes bandes i d'entorn catalanoparlant. La mare m'explica que quan tenia uns cinc anys jo em fixava en les matrícules dels cotxes, i un bon dia en entrar a un taxi, i el taxista en adreçar-se en castellà a nosaltres, jo vaig preguntar a la mare que com és que el taxista no parlava català si el cotxe tenia matrícula de Barcelona; devia córrer l'any 1978. El que no m'ha sabut aclarir mai la mare és quina va ser la seva reacció o resposta a la meua pregunta formulada dins el taxi mateix.

Vaig ser de les primeres generacions (o la primera) que van fer tota l'escola en català. Era i és una escola molt progressista en molts camps, Nostra Senyora de Lurdes. No sols se'ns feia l'ensenyament en català sinó que era una educació catalanocèntrica. Teníem unes tres hores de castellà a la setmana, on sovint la professora passava al català perquè ningú de la classe no s'expressava en castellà. Allà recordo perfectament que, quan tenia deu-onze anys, em van ensenyar què eren els Països Catalans. Corria l'any 1983-1984. A més, recordo que tots els companys de classe érem catalanoparlants, un fet força insòlit a Barcelona ja llavors i no cal dir ara.

Passava els estius a Sant Guim de Freixenet, a la Segarra, poble d'on és la mare i on hi havia els avis. Allà únicament se sentia parlar en català, en els anys vuitanta i noranta, com a la resta de la Segarra. Això ara ha canviat. Per tant, fins a catorze anys jo era una persona bàsicament monolingüe en català, que tenia un coneixement molt passiu i imperfecte del

castellà, llengua de la qual recordo que em costava molt de pronunciar certs sons, especialment el so que es representa per la grafia *c* o *z* (en aquells moments desconeixia que, la majoria de castellanoparlants del món, la *c* la fan com en català). Fins a catorze anys vaig viure en un entorn lingüísticament molt protegit, en una mena de bombolla. El cas és que vaig canviar d'escola a catorze anys i vaig anar a parar al Centre Calassanç d'FP, als Escolapis de Sarrià, on l'ensenyament era en català i on per primera vegada em vaig trobar amb companys castellanoparlants que no canviaven de llengua: això em va sobtar molt. Recordo perfectament com vaig mirar de parlar en castellà per primera vegada, però no me'n sortia, m'encallava i em feia vergonya, perquè els altres companys catalanoparlants el parlaven perfectament, i de seguida vaig arribar a una conclusió: si els meus companys castellanoparlants entenien el professor quan feia les explicacions en català, no m'havien d'entendre a mi? I des d'aquell dia vaig decidir de continuar parlant en català amb tothom i deixar de fer el ridícul, i fins ara que en tinc quaranta-dos. I he sobreviscut! A més, he de dir que aquest comportament meu s'encomana, perquè recordo que tenia tres companys més a classe que em van imitar i van fer el mateix que jo, i continuen fent-ho! He

de dir que això que vaig fer a catorze anys ho vaig fer per covardia i per mandra de parlar el castellà, no per valentia ni per cap ideologia o militància concreta. De fet, a vint-i-cinc anys vaig començar a parlar el castellà, després d'un any de «teràpia» per part del meu pare, mirant de convèncer-me per a parlar-lo, i d'autoconvenciment de no fer experiments lingüístics amb els clients de la botiga, sobretot amb els que no coneixia de res i que eren passavolants. Teníem una botiga al passeig de Gràcia, i és en el món laboral on t'arriben les garrtades lingüístiques, on entres en contradicció perquè t'adones que l'escola en català t'ha servit de ben poc, i que tot allò sols era un miratge lingüístic.

A vint-i-un anys me'n vaig anar tres anys als EUA i vaig tornar parlant més anglès que no pas castellà. Ara, també he de dir que cap a la trentena vaig viure sis mesos a Guatemala; allà en vaig aprendre molt, de castellà! I el parlava cada dia; que ningú no es pensi que tinc res contra aquesta llengua.

Parla'm dels teus documentals...

He fet dos documentals sobre el català: «Són bojos, aquests catalans!?» i «Què ens passa, valencians!?».

El primer documental, el «Són bojos, aquests catalans!?», ha tingut més de 100.000 visites al Youtube, s'ha presentat per tots els Països Catalans i, a més, s'ha fet una mini-gira

per algunes universitats alemanyes on s'ensenya el català, com també a Frísia (Holanda). El documental és subtítulat en català, castellà, anglès, alemany, frisó i polonès.

Sobre el segon, «Què ens passa, valencians!?», té més de 30.000 visites al Youtube. Com el primer, s'ha fet gira per tots els Països Catalans. Es troba subtítulat en català i castellà, de moment.

S'han venut DVD dels dos documentals arreu del món, passant per països com Austràlia i el Japó, per citar-ne dos de ben lluny.

Com neix la idea de fer aquest seguit de documentals?

La idea va néixer ara fa força anys, potser en fa gairebé deu, quan vaig veure una sèrie irlandesa sobre un noi que voltava per Irlanda parlant solament en irlandès i s'hi veia el seu dia a dia. Em va agradar la idea, ja que la situació de l'irlandès, malgrat que fins i tot és llengua oficial a Europa, no té res a veure amb la del català, que és una llengua amb una vitalitat incomparable amb aquella. Van passar els anys i fins al 2012 no ho vaig poder dur a terme, per la conjunció d'una sèrie de factors; el principal: l'aparició del micromecenatge.

Què hi trobarà, l'espectador?

Hi trobarà un documental —n'hauríem de dir *documentari* si volem tenir una llengua que no sigui subordinada a la dels veïns— on una noia alemanya que tan sols parla català, sense saber castellà, intenta de sobreviure en català a Andorra, a la Catalunya del Nord, a Catalunya i a la Franja, en la primera part, i al País Valencià, en la segona. Es tractava de veure si es podia viure únicament en català, sense saber castellà, bàsicament.

De vegades cal que vingui algú de fora per fer-nos obrir els ulls?

Penso que sí. Hi ha moltes coses de la vida quotidiana que són impossibles de fer en català, com ara llegir un prospecte d'un medicament, anar a veure un film al cinema, llegir les instruccions de segons quin producte, o llocs on el català hi té un accés difícil, com ara a la justícia, etc. Algunes d'aquestes coses la societat catalana les té tan integrades que ni tan sols se n'adona o no es qüestiona que, si fóssim una societat europea normal, això hauria de ser en català. Al País Valencià, a part d'aquests problemes compartits, hi ha l'afegit del greu desprestigi que té l'ús del català. De fet, una altra persona vinguda de fora que apareix en el segon documental, la romanesa Dariana Groza, explica que, com les espanyoles, el valencià és per a utilitzar a casa, i que pel carrer s'ha d'anar amb la sabata bona, o sigui el castellà.

Quin ressò han tingut?

El «Són bojos, aquests catalans!?» és subtítulat en català, castellà, anglès, polonès, frisó i alemany. Sí, ha tingut ressò a fora. Hem enviat còpies del documentari a llocs tan llunyans

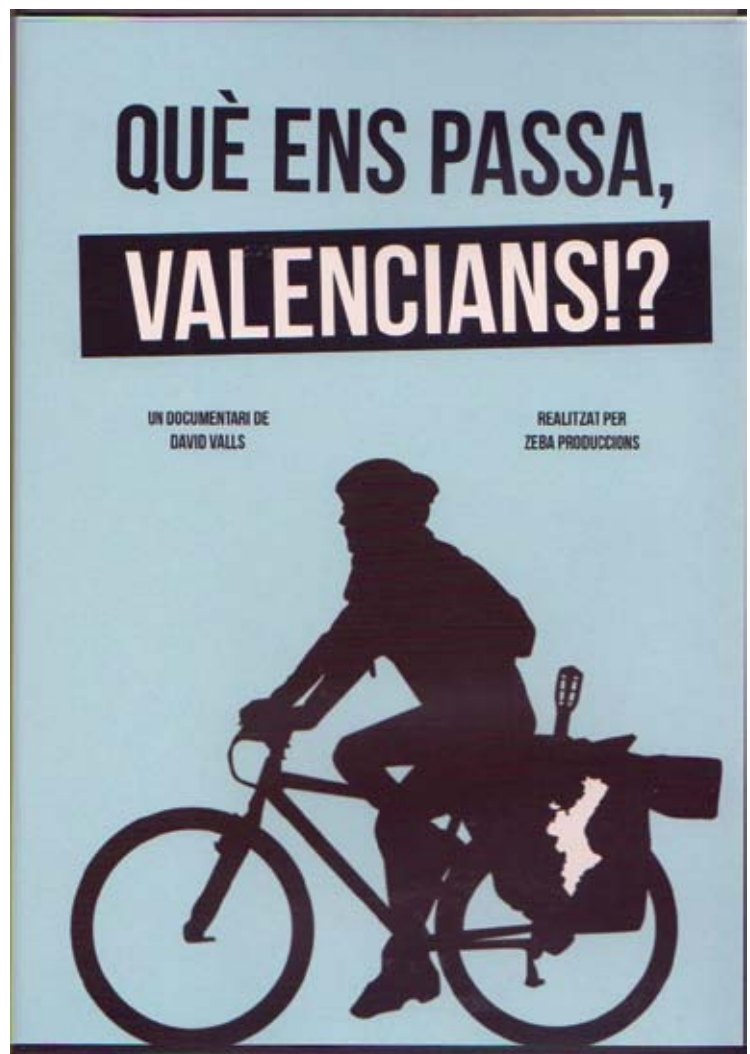
com els Estats Units, Austràlia i el Japó, i no sempre a catalans residents en aquests països sinó a gent interessada en la qüestió. A Alemanya vam fer una petita gira per universitats on s'ensenya el català. L'Acadèmia de la Llengua Frisona, llengua que principalment es parla al nord dels Països Baixos, es va interessar pel projecte, el van subtítular en frisó i en vam fer una presentació. Quant al polonès, va ser un noi d'allà que es va oferir a fer-ne els subtítols d'una manera desinteressada. A casa nostra hem presentat el documentari d'una manera oficial a Perpinyà, Andorra, Barcelona i València, a banda de molts altres llocs. Ens consta que s'ha anat veient a tots els Països Catalans, a part de molts punts del món. El «Són bojos...», que és del 2013, continua presentant-se i en vaig fer col·loquis. El «Què ens passa, valencians!?» el vam estrenar el 2014; també té força repercussió, sobretot a les escoles. M'agrada que la gent se l'hagin fet seu i els professors portin el DVD sota el braç.

Sap molt de greu, però, que TV3 no s'hi hagi interessat, malgrat que els els vam oferir tots dos, i encara és més trist que no hi hagi uns mitjans de comunicació valencians propis i propicis que n'hagin pogut fer difusió. No ho hem intentat amb IB3.

Com a lingüista que ets, com veus el futur de la llengua catalana?

Si em centro a Catalunya, deixeu-me parlar de números. L'any 1996 hi havia 17 comarques on més del 90% de la població sabia parlar el català. L'any 2008 aquesta xifra havia baixat a 11 comarques. L'Enquesta dels Usos Lingüístics del 2013 diu que l'any 2003 el català era la llengua d'ús habitual del 46% de la població i que l'any 2013 ho és del 36'3% de la població. En 10 anys hem baixat 10 punts. A més, el català és la llengua inicial d'un 31% de la població. La pregunta que em faig sovint és si una llengua que tan sols fa servir un 36% de la població pot sobreviure. I més, quan la té com a llengua inicial un 31% de la població. És clar que la baixada d'ús també és deguda al fet que des de l'any 2000 fins ara, diuen que han vingut més d'un milió d'immigrants a Catalunya, i per això la proporció de l'ús ha baixat tant. Però, un cop més, jo pregunto: alguna llengua deuen haver après aquests immigrants? Hem perdut, d'una manera majoritària, l'oportunitat de tenir un milió i mig de nous parlants. Malauradament, per a un peruà, un marroquí, un pakistanès... quan es troben per anar a fer el got, la seva llengua franca en la gran majoria dels casos no és la catalana. Durant anys, a Catalunya, vam viure en un oasi polític. Ens pensàvem que teníem una classe política diferent i que teníem un país. Al final ha resultat que la classe política nostra és igual de corrupta i que no tenim el país que ens pensàvem que teníem. Però em penso que també ens van fer creure que teníem una llengua, i resulta que això no és ben bé així. El català va de reculada a tot arreu, també a Andorra.

Com deia Joan Solà, la llengua catalana no està bé ni de salut política, ni de salut social, ni de salut filològica. Tot i això, una dada positiva de l'enquesta, i que ens dóna espe-

rança, és que el 80% de la població de Catalunya afirma saber parlar el català. És clar, deixeu-me girar la truita una altra vegada, ja que penso que hi ha molta gent que diu que parla català; però jo crec que s'ho pensen! L'enquesta no recull quina qualitat té el català que parla la gent. Una llengua cada cop més interferida fonèticament, morfològicament i sintàcticament és una llengua que no reconec com a tal en boca d'alguns parlants; això no és el català que a mi m'ha arribat a través dels pares i avis, i no és pas que el català, com la resta de llengües, no canviï al llarg del temps. No parlo d'això. Parlo d'una llengua que ja ha perdut o està perdent registres col·loquials, i aquests són els registres que mantenen una llengua viva al carrer i que la fan percebre com a útil entre la gent. No serveix de gaire que el jovent sàpiga escriure un text de ciències socials, més o menys correcte, si després quan parla amb els amics no sap fer acudits en català, fent servir renecs i frases fetes genuïnament catalanes, i s'ha de passar al castellà. Tenim un procés de llatinització, amb Andorra al capdavant, país on qui utilitza principalment la llengua és el Govern. És una situació complicada, sobretot si pensem que la Generalitat de Catalunya actua com si no passés res, com si el català fos una llengua normal, i la majoria de la població no actua o hi és indiferent, perquè, és clar, com que això de la normalització ja ho fa la Generalitat...

Què caldria fer per a normalitzar el català?

Hi ha una sèrie de coses que no hi són perquè sí, i caldria revisar-les per a canviar-les. Parlant de Catalunya, primer de tot caldria revisar l'oficialitat del castellà, que no hem d'oblidar que és una llengua oficial no perquè alguna ànima caritativa ho hagi decidit per respecte a la comunitat castellanoparlant monolingüe, sinó que és una oficialitat que ja ve d'uns quants segles i que en temps de Franco, més que mai, tenia un objectiu únic: bilingüitzar tots els catalanoparlants per liquidar la llengua catalana. Que en democràcia ningú no hagi revisat aquest punt o que hi hagi gent que digui que el castellà serà oficial en una Catalunya independent és continuar aquesta política lingüicida heretada del franquisme. Si no vigilem, una Catalunya independent podria acabar de fer la feina que l'Estat espanyol no ha sabut fer, perquè un tribunal superior català pot obligar a fer el que l'espanyol no se'n surt de fer per oposició nostra.

S'ha d'aturar la imposició del castellà. Cal dissociar per sempre més que pel sol fet d'haver nascut catalanoparlant s'hagi de ser, també, tard o d'hora castellanoparlant (o parlant de francès). S'ha de garantir que qui vulgui viure només en català ho pugui fer en tots els àmbits possibles, ni més ni menys que una persona pot viure en portuguès a Lisboa. S'ha de poder néixer, viure i morir en català si així es tria. I, a més, s'ha de garantir de totes passades que cap habitant de Catalunya, sigui quin sigui el seu origen, no pugui dir que desconeix el català, com a mínim en l'àmbit oral.

A més, calen unes polítiques intervencionistes en les empreses per a redreçar un sector que, malgrat el pas dels anys, viu majoritàriament d'esquena a la llengua. Igual que s'ha fet al Quebec. I posar fi a aquesta pseudo-trie lingüística que ens pensem que fem cada dia, quan per exemple entrem en una llibreria i tenim dos munts de llibres, una en català i l'altra en castellà. A Catalunya el català no pot tenir competència; necessita exclusivitat. Així que la tria lingüística que hem de poder fer en la vida diària ha de ser la mateixa que pugui fer un portuguès a Lisboa, per no deixar aquesta ciutat. I sobretot, fer que la llengua sigui útil per a viure, que no es pugui viure a Catalunya sense saber el català.

Després de fer el documental, a quina conclusió has arribat? Som bojos, els catalans?

Quant a llengua, no sé si som bojos, però ho deixaria en un «som contradictoris», perquè trobes molta gent que parla

català i que fins i tot tenen una certa consciència en favor de la llengua, però que de vegades es deixen la consciència a la porta de la feina, o davant d'un cambrer que els parla en castellà, o davant d'un amic que fa quaranta anys que viu aquí i no parla català. O pitjor encara, es deixen la llengua a la porta d'un bar quan van a fer el got després d'un dia llarg i calorós d'un Onze de Setembre. Cal posar ordre, i amb Estat propi o sense, el que no podem permetre és que el castellà es continuï imposant als catalanoparlants pel sol fet de ser-ho.

I què ens dius de «Què ens passa, valencians!?»

Com a català que ha anat a fer un documental sobre el País Valencià he de dir que en aquest documental he trencat uns quants tòpics que tenim els catalans. Un dels principals és que al País Valencià poca gent parla el valencià i que la que ho fa el parla molt malament. La gent de les grans ciutats sí que parla un valencià farcit de castellanismes, igual que la gent de Barcelona i rodalia. Però a l'interior la llengua és molt viva i molt genuïna. Hi ha un País Valencià que funciona al marge de la Generalitat Valenciana, que fins ara s'ha dedicat a boicotar la llengua constantment. Sense aquestes associacions el català encara hi patiria molt més i hi tindria una presència encara més minsa. Hi ha gent a qui algun dia hauran de fer un monument o hauran de dedicar algun passeig, com la gent de la Veu del País Valencià, Acció Cultural del País Valencià, Escola Valenciana, etc. (me'n deixo alguns, ho sé). El que fan per la llengua és immens. A més, estic content perquè el documental ha agradat molt als valencians mateixos.

Hi haurà una tercera part?

Aquesta és la intenció: anar a les Balears (i a l'Alguer!). La llengua catalana no es pot entendre sense la totalitat dels seus territoris, i així ho entén molta gent. Com he dit al principi, he fet els dos documentals a partir del micro-mecenatge, i en tots dos hi ha hagut gent d'arreu dels Països Catalans que hi ha fet aportacions. Això vol dir que, malgrat alguns, els Països Catalans existeixen i són ben vius en la ment de molta gent. Això sí, per a aquesta tercera part ens calen més diners que a la resta de parts, per la qüestió dels desplaçaments, i de moment les entitats locals no hi són gens receptives, de manera que ja veurem què fem i com ho fem. ♦

